

Мектепке дейінгі білім беру ұйымында инклюзивті білім беру (Д.Митчелл бойынша)

Бикибаева Гульжум Анатольевна
Павлодар қ. №35 сәбилер бақшасының
қазақ тілі мұғалімі

Инклюзивті білім - бұл барлық балаларға мүмкіндік беретін инклюзивті қоғам құрудың түпкі мақсатына жету және балалар мен ересектерге, жынысына, жасына, ұлтына, қабілетіне, дамудың бұзылуының болуы немесе болмауына қарамастан қоғам өміріне қатысып және оған өз үлесін қосуға мүмкіндік береді. Қоғамда мұндай айырмашылықтар құрметтеледі және бағаланады, ал кемсітушілік, алалаушылықпен саясатта, күнделікті өмірде және қызметтік мекемелерде белсенді күресуде...

Митчелл Дэвид

қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім беруді дамытудың мақсаты – барлық категориядағы тұлғалардың сапалы білім алуға тең құқығын жүзеге асыру.

Инклюзивті білім беруді дамытудың негізгі міндеттері:

- ✓ инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-экономикалық негіздері мен тетіктерін жетілдіру;
- ✓ инклюзивті білім беруді дамытудың әдіснамалық, оқу-әдістемелік негіздерін жетілдіру (оқу жоспарлары мен оқу бағдарламаларын, оқулықтарды, оқу-әдістемелік кешендерді бейімдеу және модификациялау, оқу жетістіктерін бағалаудың критериялық жүйесін ендіру);
- ✓ білім алушылар өздерін мектеп қоғамының белсенді мүшесі есебінде сезінетіндей, өзін-өзі жоғары бағалайтындай, оқуға ынтасы артатындай және әлеуметтенетіндей дербестендірілген түзету-педагогикалық және әлеуметтікпсихологиялық қолдау көрсету, қолайлы білім беру ортасын жасау;
- ✓ «кедергісіз қолжетімді орта» құру және білім алушыларды компенсаторлық құралдарымен қамтамасыз ету;
- ✓ инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын ұйымдарды кадрлық қамтамасыз етуді жақсарту;
- ✓ ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың техникалық және кәсіптік, жоғары білім деңгейлерінде білім алуын жалғастыруына және болашақта кәсіпті игеруіне жағдай туғызу;
- ✓ инклюзивті білім беру саласында қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізу.

Инклюзивті білім беруді дамыту қағидаттарының негіздері:

Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге, үйренеді.

Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу - педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен

- инклюзивті білім берудің жүйелілігі мен үздіксіздігі;
- ерекше оқытуды қажет ететін балаларды уақытылы (ерте жастан) анықтауды қамтамасыз ету және алдын алу, педагогикалық-түзету шараларын деркезінде қолдану;
- білім беру модельдерінің бейімділігі және әр оқушының ерекшеліктеріне, қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес оны жеке оқыту мен дамыту;
- еріктілік және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың жеке бейімділіктері мен ерекшеліктерін ескере отырып білім беру ұйымдарын таңдау құқығы;
- білім беру ортасының ерекше оқытуды қажет ететін барлық тұлғалар және олардың ата-аналары үшін қолжетімділігі, ашықтығы;
- кешенді медициналық, әлеуметтік және білім беру қызметтерінің үйлесімділігі мен түрлі ведомстволар, әлеуметтік институттар, қоғамдық және ата-аналар ұйымдарының өзара іс-қимылы арқылы кешенді ықпал және әлеуметтік серіктестік, тәртіп аралық өзара әрекет;
- мүгедектік немесе басқа да даму ерекшеліктері «проблема тасымалдаушы» болып қарастырылмайтын адамның шектеулі мүмкіндіктеріне әлеуметтік ықпал;
- денсаулығы мен әлеуетті мүмкіндігіне сүйене отырып, тұлғалардың даму проблемаларынан арылуды қарастыратын инклюзивті білім берудің түзету-дамытушылық және әлеуметтік-бейімдеушілік бағыттылығы болып табылады.

Инклюзивті топтардағы сабақ материалды қабылдауды жеңілдету үшін көрнекіліктің көп мөлшерін қамтуы керек. Себебі, ақыл-ойы кем балалар материалды қабылдау кезінде оларда сақталған көрнекі-бейнелі ойлауға сүйенеді. Мүмкіндігі шектеулі балалар ауызша-логикалық ойлауды толық қолдана алмайды, өйткені ол оларда бұзылған.

Дамуында ауытқуы бар балалардың мектепке дейке дейінгі білім беру ұйымында бейімделуіне көмектесу үшін педагог бірінші кезекте психологиялық тұрғыдан жайлы білім беру ортасын құру керек деп санаймын. Сабақ кезінде тыныш жұмыс ортасы қажет. Педагог ешқандай жағдайда стресстік жағдайлардың туындауына жол бермеуі керек, жағдайды жеңілдеті отырып, оларды болдырмауы керек, мысалы, балалардың назарын басқа қызмет түріне аудару. Сонымен қатар, балалармен сабақта, сабақтан тыс жұмыстарда толеранттылық және бір-біріне деген құрмет туралы міндетті түрде әңгімелесу.

Жаңа материалды игеру кезінде жаңа материалдың үлкен көлемін бір уақытта беруге болмайтынын, сатылай ассимиляциялау қажет екенін есте ұстаған

жөн. Жаттығуларды орындау кезінде оқылатын материалды бекіту кезінде оларды орындауды жеңілдететін қадамдармен тапсырмаларды нақты бөліп алу керек. Қабілеттері мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған жаттығуларды орындау кезінде жеке тәсіл жүзеге асырылуы мүмкін. Қандай да бір бөлімдегі дағдылары мен қабілеттері берік қалыптаспаған оқушылар оқылған материалды қайталауға немесе көрсетілген талдау түрлерін орындауға арналған тапсырмаларды орындауға шақырылады. Балалар топта кеңес беруші ретінде жұмыс істеуге, артта қалушылармен жұмыс істеуге үлкен қызығушылық танытады. Мен олармен сабақтың жеке кезеңдерін алдын-ала дайындаймын, оны кейін олар өздігінен өткізеді. Мұндай жұмыс тек баланың өзі үшін ғана емес, сонымен бірге мұғалім болғысы келетін балалар үшін де жақсы ынталандыру болып табылады. Сол себепті Дэвид Митчеллдің екі стратегиясын негізге ала отырып жұмыс істеймін.

2-стратегия: бірлесіп топтық оқыту

«Балаларға бір-бірінен білім алуға көмектесу»

Тәжірибелі педагогтер топтық (бүкіл сыныппен және топпен) және жеке жұмыс әдістерінің жиынтығын оқытуда қолданады. Кейде «бірге оқыту» деп аталатын бірлескен топтық оқыту балаларға жеке топтық тапсырмаларды орындауда бір-біріне көмектесіп, шағын топтарда бірлесіп жұмыс жасауды қамтиды. Бұл ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін, әсіресе «аралас қабілеттілік» топтары үшін өте тиімді оқыту стратегиясы. Балалар сізден үнемі қадағалаусыз және қолдаусыз жұмыс жасағанда, сіз көп уақыт пен зейінді шағын топтарға және жеке балаларға арнай аласыз. Алайда, бұл балалар қалағанын жасай алады дегенді білдірмейді. Бұл сонымен қатар топтарда олар «өздігінен» бола алады дегенді білдірмейді. Сіз бұған жол бермеуіңіз керек. Керісінше, сіз барлық балалардың ынтымақтастығына басшылық жасауыңыз керек. Бірлескен топтық оқытуда балалар топта жұмыс жасауы керек.

Топтық бірлесіп оқыту - бұл ең тиімді стратегиялардың бірі. Егер сізде үлкен топ бөлмелері болса (көптеген елдердегідей), бірлесіп оқыту негізгі оқыту стратегиясы бола алады. Бірлескен топтық оқытуды қолдану үлкен топтардан шағын топтар құруға және бір педагогтің орнына бірнеше педагогтерді жұмысқа қабылдауға ұқсас.

Осы саланың жетекші сарапшыларының пікірінше, бұл стратегия төрт негізгі компонентті қамтиды:

- өзара тәуелділік: топтың барлық мүшелері ортақ мақсатқа жетуге ұмтылады және оған жетуде бір-біріне көмектеседі;
- жалпы нәтиже үшін жеке жауапкершілік: топтың әрбір мүшесі оқу материалын игеруге жауапты

және бүкіл команданың жетістігі оның жетістігіне байланысты;

- ынтымақтастық: балалар мәселелерді талқылайды, шешім қабылдайды

және бір-бірімен өзара әрекеттеседі;

- бағалау: топ мүшелері бірлескен жұмысты талдайды және бағалайды, қажет болған жағдайда түзетулер енгізеді.

Топтық ынтымақтастықта оқыту екі педагогикалық идеяға негізделген. Біріншіден, балалардың ынтымақтастығы мен өзара әрекеттесуінің нәтижесінде синергетикалық әсер пайда болады. Басқаша айтқанда, бірлескен жұмыстың нәтижесі жеке нәтижелердің қосындысынан үлкен болады. Екіншіден, біздің біліміміздің көп бөлігі қоғамда жасалады, яғни біз жақын және жақын ортадан - отбасы мүшелерінен, достар мен әріптестерден үйренеміз. Сонымен, бірлескен топтық орта - бұл «табиғи» оқыту тәсілі. Сонымен, бірлескен топтық оқыту қоғамдастықтың шоғырлануына және әртүрлілікке деген құрметке ықпал ете алады.

Мен көптеген елдерде байқаған топтық жұмыстың ең кең тараған түрі - мен «кіші бір-бірін қолдау топтары» деп атаймын. Мұның маңызды құрамдас бөлігі қабілетті топ мүшелері қабілеті төмен балаларға алдын-ала жоспарланған немесе өздігінен болатын қолдау немесе көмек көрсету болып табылады. Оқытудың осы түріндегі тапсырмалар жеке орындалатындай етіп құрылымдалған, бірақ қажет болған жағдайда топ мүшелері бір-бірінен көмек ала алады немесе көмектесе алады. Мұндай жұмыс кезінде іс жүзінде жалпы мәселені шешуге қатысу сезімі немесе топтық жұмыс сезімі болмайды. Менің ойымша, бұл тәсіл кейбір жағдайларда өзін-өзі ақтайды, оны әрі қарай дамытуға болады. Қалай? Мен қазір түсіндіремін.

Шындығында, бірлескен топтық оқыту әр түрлі. Бұл басқатырғышпен (пазл) ұқсас - мұнда басқатырғышты толық жасау үшін әр бөліктің өзіне тән орны болады. Басқаша айтқанда, жалпы мақсатқа жетуге топтың барлық мүшелері қатысуы керек. Бұл бір немесе бірнеше нысанда болуы мүмкін қандай да бір тәуелділікті қажет етеді:

- мақсатқа тәуелділік: топтың ортақ мақсаты бар (мысалы, басқатырғыш-басқатырғыш құрастыру);

- мадақтау түріндегі тәуелділік: барлығы мақсатқа жеткені үшін топ марапатталады (бұл ішкі мотивация болуы мүмкін, мысалы, басқатырғыш аяқталған кезде немесе сыртқы, сіз басқатырғышты аяқтағаны үшін топты мақтаған кезде);

- ресурстарға тәуелділік: топтың әр мүшесінде жалпыға ортақ тапсырманы орындау үшін біріктірілуі керек әр түрлі ресурстар (білім немесе материалдар) болады (мысалы, топтың әр мүшесінде топтың басқа мүшелерінің элементтеріне сәйкес келетін

басқатырғыштар бар);

- рөлге тәуелділік: әр мүше топтардың рөлі болуы керек (мысалы, топ жетекшісі, баяндамашы, талқылауға арналған уақытты қадағалап отыратын оқушы).

Қорытындылай келе, топтық бірлесіп оқыту әр баланың, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балалардың өзіне тән ерекшелігі бар деген болжамға негізделген. Барлық мүшелер жалпы мәселені шешуге өздерінің жеке үлестерін қосқанына байланысты топ ұтылады немесе ұтады.

Әдетте, бірлескен топтық жаттығулар алты-сегіз адамнан тұратын топтарда өтеді. Өз топтарыңыздың құрамы туралы шешім қабылдағанда сіз біртекті қабілеттер топтары мен «аралас қабілеттер» топтарын таңдай аласыз. Осы тарауда кейінірек түсіндіретінімдей, мен екі түрдің де араласқанын қалаймын, бірақ мен «аралас қабілеттілік» топтарын жиі қолданамын. Қабілеттеріне қарай топтастыруды жиі қолдану инклюзивті білім беру идеологиясына қайшы келеді.

Бірлескен топтық оқыту сәтті болуы үшін үш негізгі мәселені шешу қажет:

- Сәйкес тапсырмаларды әзірлеу. Топтың барлық мүшелеріне, әсіресе ерекше білім беруді қажет ететін балаларға сәйкес келетін тапсырмаларды әзірлеу өте маңызды. Бір-біріне оқыту әдісі туралы айтатын болсақ, бұл жұмыс ерекше білім беруді қажет ететін балаларға көмектесуге арналған болғандықтан, сіз барлық балаларға осы көмекті қалай көрсетуге болатындығын түсіндіріп беруіңіз керек. Бұл жерде қысқаша «анықтама карталары» пайдаланылуы мүмкін. Әрекеттердің қайталануы жағдайында сіз топтың барлық мүшелеріне сәйкес келетінін таңдауыңыз керек.

- Топпен жұмыс жасау дағдыларын үйрету. Оларға мыналар жатады: тыңдау дағдылары; көзбен қарым-қатынас; қарапайым және түсінікті байланыс; сұрақтарды тұжырымдау мүмкіндігі; топтық жұмысты басқару; сенімділікті қалыптастыру; ұжымдық шешім қабылдау; жанжалдарды басқару; мақтау; топ мүшелерінің жарналарын тану; басқалардың көзқарасын түсіну және (маңызды) жеке ерекшеліктерді құрметтеу. Рөлдік ойын топтық жұмыс дағдыларын дамытудың маңызды әдісі бола алады, өйткені олар балаларға әр түрлі сценарийлер ұсынады.

- Кез-келген туындайтын мәселелерді тиімді шешу. Мүмкін, командалық жұмыстың ең қиын бөлігі - индивидуализм, үстемдік, агрессивті және деструктивті мінез-құлық, сондай-ақ енжар қатысу мәселелерін шешу. Күнделікті тәжірибедегі ұқсас жағдайлардағы сіздің мінез-құлқыңыз балаларға үлгі болып табылады. Сондай-ақ рөлдік

ойындардың пайдалы болуы мүмкін, онда проблемаларды шешудің сценарийлері «ойнатылады» және жекелеген балаларға «достар» тағайындалады. Сондай-ақ, топ мүшелерін «мінез-құлқы қиын» балалар кіре алатындай етіп таңдауда абай болу керек. Тәртіптері нашар балалар жұмыс жасайтын топтардың жұмысын мұқият қадағалап, оларға үнемі кері байланыс беріп, жақсы мінез-құлықтары үшін марапаттау өте маңызды. Әлеуметтік дағдыларды тікелей оқыту қажет болуы мүмкін.

Болуы мүмкін тәуекелдер:

Арнайы білім беруді қажет ететін топтарда бірлесе оқыту үш негізгі тәуекелге әкеледі: немқұрайлылық, белсенді қабылдамау немесе шамадан тыс көмек. Осы тәуекелдерді басқару үшін келесі нұсқаулықтарды ескеру қажет:

1. Ерекше білім беруді қажет ететін балалар бар топтарда жұмыс жасайтын балаларды мұқият таңдап алыңыз. Мінез-құлық және эмоционалды күйзелісі бар балаларды топтарға қосқанда ерекше сақ болу керек. Қазіргі уақытта мұндай балаларға оқытудың осы түрінің тиімділігіне сенім жоқ. Шындығында, кейбір мұғалімдердің мұндай оқытуды ішінара қолданғанының кейбір дәлелдері ғана бар.

2. Сіз топтың барлық мүшелеріне бір-біріне құрметпен қарап, жұмысқа толықтай қатысады деп сенбеуіңіз керек. Дегенмен, сіз балаларды оқытуыңыз және олардың топтық дағдыларды қолдануын қадағалауыңыз өте маңызды, әсіресе алғашқы кезеңдерде және ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмыс кезінде (жоғарыдан қараңыз). Сондай-ақ, топтардың жұмысына көп араласпайтындығыңызға көз жеткізіңіз, осылайша сіз балалардың бір-біріне беруі керек топтық жұмыс пен өзара көмек идеясын жоясыз. Сондай-ақ, егер бірлескен топтық оқыту сіз үшін жұмыстың жаңа түрі болса, сіз қарапайым тапсырмалардан бастаңыз және біртіндеп, күрделірек тапсырмаларды топтар бірлесіп жұмыс істеуге үйренген кезде енгізгеніңіз дұрыс деп ойлаймын.

3. Сіз оқытудың осы түріне тым көп сенім артып және басқа оқыту стратегияларына зиян келтіре аласыз. Бірақ бұл маңызды болғанымен, оқытуда қолдануға болатын стратегиялардың бірі. Жакында өткен мета-талдау осы пікірді қолдайды және үш оқыту стратегиясы үйлесімді түрде үйлескенде, оқуда қиындықтары бар оқушылар барлық пәндер бойынша ең жақсы нәтиже көрсеткенін дәлелдейді. Әңгіме келесі стратегиялар туралы: міндеттердің күрделілігін бақылау; сұрақтарға және шағын интерактивті топтарға бағытталған жауаптар.

4. Соңында, сіз мұғалімдер процесті толық басқаратын, ал балалар өздігінен «үнсіз» жұмыс істейтін білім беруді пассивті әрекет деп санайтын қоғамда

өмір сүре аласыз. Кейбір мектепке дейінгі білім беру ұйымдары үшін оқытудың топтық оқытуы алға жылжудың маңызды қадамы болып табылады. Егер сізде мұндай жағдай болса, сіз тәрбиеші ретінде балалардың ата-аналарымен олардың қорқыныштарын азайту және қолдау көрсету үшін топта бірлесіп оқудың негізгі идеясын талқылауыңыз керек.

3-стратегия: құрдастарды өзара оқыту

"Балалар бір-бірін үйретсін"

Құрдастарды өзара оқыту (peer tutoring) — бұл бір оқушы (оқытушы, оқулық) басқа (оқушы, оқулық) оқытушының жетекшілігімен сабақ береді. Кейде бұл әдіс деп те аталады: құрдастардың делдалдығымен оқыту (peer mediated instruction), құрдастардың көмегімен оқыту стратегиясы (peer - assisted learning strategies (PALS)), сыныпта өзара оқыту (class-wide peer tutoring), достарды қолдау бағдарламалары (buddying programmes), жұптасып оқу (paired reading) және қолдау (peer support).»

Өзара оқыту-инклюзивті топтарда оқытудың тиімділігін арттырудың қуатты құралы. Оны оқу бағдарламасының барлық салаларында қолдануға болады.

Өзара оқыту жаңа материалды бастапқы зерттеу құралы ретінде емес, дағдыларды дамытуға, өткен материалды қайталауға және бекітуге арналған. Басқаша айтқанда, бұл әдіс оқытудың басқа әдістерін толықтырады.

Өзара оқыту балалардың жасына және қабілеттерінің деңгейіне байланысты әртүрлі нысандарда жүзеге асырылады. Әдетте неғұрлым қабілетті бала шамамен бір жастағы аз қабілетті баланы үйретеді. Бұл форманың бір түрі - "аралық өзара оқыту" (cross-age peer tutoring), егер оқытушы баладан үлкен болса. Тағы бір түрі - "сыныптағы өзара оқыту" (class - wide peer tutoring (CWPT)), онда сыныптың барлық оқушылары жұпқа бөлініп, оқыту және оқыту рөлін атқарады. Өзара оқытудың құрылымдық деңгейімен анықталатын әдісті қолдануда кейбір айырмашылықтар бар. Сондай - ақ, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар (әдетте дамуында шамалы ауытқулары бар) білім алушылар ролінде бола отырып, өзін-өзі бағалауды арттырып, оқуда, әсіресе кіші балалармен жұмыс істеген жағдайда, үздік табыстарға қол жеткізе алатынын атап өткен жөн.

Өзара оқыту, әрине, жаңа идея емес. Мәселен, XVIII ғасырдың аяғында Джозеф Ланкастер оны Англиядағы Саутуарк мектебінде жалғыз өзі 350 - ге жуық адамды оқытуға мәжбүр болған кезде қолданған. Балалардың көпшілігі оқу ақысын төлей алмайтын кедей отбасылардан шыққан, сондықтан Ланкастер "ақсақал" жүйесін енгізді, ол үлкен оқушылар тобын "ақсақал" деп атап, олар өзінен кіші

балаларға сабақ берді. XVIII ғасырдың соңында Эндрю Белл бұл жүйені дамытты. Оның идеясы жарты сыныптың екінші жартысын оқыту болды, ал мұғалімдер мен көмекшілер жүйенің жұмыс істеуін қадағалады.

Өзара оқытудың заманауи формасы АҚШ-та 60-шы жылдары пайда болды, сол кезде мұғалімдер бұл қаражатты үнемдеуге және сонымен бірге үлгермеген балаларға жеке көзқарасты қамтамасыз етуге мүмкіндік беретінін түсінді. Ең көп зерттелген әдіс-бұл "Juniper Gardens Children's Project" (JGCP) АҚШ - тың Канзас-Ситиде жоба аясында жасалған "сыныптағы өзара оқыту".

Өзара оқытуды дұрыс қолдану келесі мақсаттар үшін пайдалы:

- жеке көңіл бөлінетін оқушылар,
- тапсырмалар олардың қабілеттеріне сәйкес келеді және оларды жүзеге асыруға қосымша уақыт бөлінеді, жаттығулар қайталанады, дереу кері байланыс және құрдастарынан қолдау көрсетіледі;
- жеке білімі мен дағдыларын кеңейтетін және дамытатын оқытушыларға; олардың өзіне деген сенімділігі өсіп, айналасындағыларға сезімталдығы қалыптасады;
- сізге, педагог ретінде, өйткені бұл сізге сыныптағы өзара әрекеттесу деңгейін жақсартуға мүмкіндік береді және басқа оқушылармен сабақ өткізуге қосымша уақыт береді;
- білім беру жүйелері экономикалық тиімділік тұрғысынан.

Өзара оқыту - бұл тек шәкірттен: "Джонниге оқуға көмектесіңізші" деген өтініш емес, әлдеқайда кең ұғым. Оны мұқият жоспарлау керек және мұғалімнің басшылығымен өту керек.

Сіз келесі идеяларды қолдана аласыз:

* Балаларды кездейсоқ түрде жұпқа бөліңіз, олардан "оқыту" — "жалпы оқушы" рөлдерін өзгертуді сұраңыз. Аптасына бір рет жаңа жұптар жасаңыз.

* Мысалы, екі апта ішінде аптасына үш-төрт күн болатындай етіп жаттығуды жоспарлаңыз.

* Қателерді өз бетінше түзетуге мүмкіндік беретін оқу материалдарын таңдаңыз (мысалы, қайталау жаттығуларында және жаттықтырушыларда қолдануға болатын жауаптары бар карточкалар).

* Білім алушы және білім алушы ретінде әрекет ететін балаларды (әсіресе оқытудың осы нысанын енгізудің бастапқы кезеңдерінде) мұқият бақылаңыз.

Оларды үйретіңіз:

* сұрақтар қою;

* кеңестер беру;

* оң кері байланысты қамтамасыз ету (POS);

* қателерді түзету.

Болуы мүмкін тәуекелдер:

Мұнда мен 4 тармақты атап өткім келеді:

1. Балалардың «оқытушыларға» қатты тәуелді болу қаупі бар. Мұны «оқытушыларды» ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуге дайындау және өзара әрекеттестікті ынталандыруға бағыттау арқылы болдырмауға болады (мысалы, сұрақтар қоя да, жауап бере де білу). Оларды мұқият қадағалап, жетістікке жетуге талпындыру керек. Құрдас-тар бір-біріне көмектесуге болады деген ойдан бас тартпаңыз, бірақ сақ болыңыз.

2. Сондай-ақ, үйреткісі келетін немесе жақсы оқығысы келетін балалардың өздерінің оқу үлгерімдері қауіп төндіретін дәрежеге жету қаупі бар. Уақыттың шектеулілігі және «оқытушылардың» ауысуы бұл қауіпті болдырмауға көмектеседі.

3. Сіз барлық балалар «оқытушы» рөліне жарамсыз екенін түсінуіңіз керек. Мысалы, кейбір балалар ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасағысы келмейді немесе нашар үлгі алады. Басқалары білім берудің бұл түрін үстемдік орнатудың және құзыреті төмен балаларды бақылаудың жақсы мүмкіндігі ретінде қарастыруы мүмкін. Сіз «оқытушыларды» таңдауда өте мұқият болуыңыз керек. Серіктестердің әлеуметтік жағынан үйлесімді екендігіне көз жеткізіңіз.

4. Соңында, бірін-бірі оқыту - бұл жоғарыда атап өткендей, жақсы оқудың орнын толтырушы емес, толықтырушы құрал екенін атап өткен жөн. Мұны мұғалімдерді қарапайым алмастырғыш ретінде қолдануға болмайды (Ланкастер мен Беллде болған жағдай), тек балалардың білімін тереңдету құралы ретінде.

Қорытынды

Өзара оқыту барлық мүдделі тараптар үшін мұқият жоспарланған және қадағаланған жағдайда көптеген артықшылықтарға ие. Мүгедектігі бар және жоқ балалардың оқу үлгерімін жақсарту және әлеуметтік байланыстардың санын арттырудың тиімді стратегиясы екендігі дәлелденді. Бұл өткен материалды қайталаудың балама әдісі ретінде қолайлы, бірақ жаңа нәрсені үйрену әдісі ретінде емес.